

O LUKÁŠOVOM EVANJELIU

Tento liturgický rok, patrí z pohľadu nedeľných evanjeliových čítaní predovšetkým Evanjeliu podľa Lukáša.

Lukáš v evanjeliu nanovo predstavuje dejiny spásy, ktoré začínajú narodením Jána Krstiteľa až po definitívny príchod Ježišovej zvesti do srdca vtedajšej mocnosti – do Ríma v Skutkoch apoštolov. O Teofilovi, ktorého spomína v úvode, nemáme žiadne bližšie informácie. Vyjadrenie „*aby si poznal spolaľivosť učenia, do ktorého ťa zasvätili*“ (Lk 1,4) naznačuje, že bol novoobrátencom a Lukáš ho chce utvrdiť vo viere, ktorú prijal.

Dva zväzky jedného diela

Na začiatku Skutkov apoštolov 1,1 autor predstavuje text, ktorý my voláme Evanjelium podľa Lukáša, ako „*prvú knihu*“, preto Skutky apoštolov sú „*druhou knihou*“ a teda pokračovaním prvej. Obidve diela sú venované Teofilovi. Lukášovo evanjelium a Skutky apoštolov tvoria jedno dielo s dvoma zväzkami, preto je potrebné ich aj čítať a rozumieť v tejto perspektíve.

Autor a doba vzniku

Prvé svedectvá o autorovi siahajú do 2. storočia po Kr., keď sv. Irenej vo svojom diele *Adversus Haereses* píše: „*Taktiež Lukáš, Pavlov spoločník, zaznamenal do knihy evanjelium, ktoré hlásal Pavol.*“ Muratoriho fragment, dokument, ktorý sa taktiež datuje do 2. storočia po Kr., uvádza: „*Tretím je Lukášovo evanjelium. Lukáš bol lekár, ktorého Pavol po Kristovom nanebovstúpení vzal so sebou ako spoločníka na ceste. Ani on nevidel Pána v jeho tele, ale podľa svojich schopností zaznačil priebeh, začína svoje rozprávanie okolnosťami narodenia Jána.*“

Určite išlo o vzdelaného človeka, ktorý pozná grécku literatúru ako aj Starý zákon. Veľmi dobre ovláda gréčtinu, používa jej bohatý slovník a má živý štýl. Je majstrom naratívneho umenia, ako dokazujú známe evanjeliové texty, ktoré uvádza iba on, napr. podobenstvo o milosrdnom samaritánovi, o márnoträtom synovi, príbeh emauzských učeníkov... Tieto texty sa vyznačujú tak duchovnou hĺbkou ako aj umeleckou krásou.

Lukáš sa niekedy nazýva historikom medzi evanjelistami, lebo uvádza viaceré historické odkazy. Ježiš Kristus sa narodil za vlády cisára Augusta (Lk 2,1), Ján Krstiteľ začal svoje pôsobenie v 15. roku vlády cisára Tibéria (Lk 3,1), Lukáš uvádza rozdelenie krajiny medzi synov Herodesa Veľkého (Lk 3,1). Ukotvením v ľudských dejinách chce Lukáš ukázať, že Ježišovo poslanstvo nie je abstraktnou náukou, ale živým Božím slovom, ktoré v osobe Božieho Syna vstúpilo do konkrétnych ľudských životov.

V priebehu staroveku vznikali rôzne legendy, ktoré sa dotýkajú Lukášovho života. Podľa niektorých bol jedným zo 72 Ježišových učeníkov alebo jeden z emauzských učeníkov. Nájdeme legendy o tom, že bol maliarom, ktorý namaloval obraz Ježišovej matky Márie. Evanjelium bolo napísané okolo roku 85 po Kr. Za miesto jeho vzniku sa najčastejšie kladie Antiochia v Sýrii alebo niektoré mesto v Grécku.

Evanjelium chudobných

Už od prvých stránok evanjelista venuje pozornosť chudobným. V Máriinom chválospeve je Boh zvelebený, „*lebo mocnárrov zosadil z trónov a povýšil ponížených, hladných nakrmil dobrotami a bohatých prepustil naprázdno.*“ (Lk 1,52-53) Narodenie Krista sa udialo v chudobných pomeroch. Prví, ktorí sa šli pokloniť dieťaťku, boli pastieri. Pri Ježišových blahoslavenstvách kladie dôraz na sociálny rozmer: „*Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo. Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať...*“ Pán Ježiš je v postoji k bohatstvu mimoriadne náročný: „*Dajte si pozor a chráňte sa všetkej chamtivosti! Lebo aj keď má človek hojnosť všetkého, jeho život nezávisí od toho, čo má.*“ (Lk 12,15) Pred nebezpečenstvom bohatstva Kristus varuje aj v podobenstve o boháčovi, ktorý hromadí poklady a v podobenstve o boháčovi a Lazárovi.

Pozornosť ženám

Lukáš sa vyznačuje pozornosťou voči ženám, ktoré predstavuje s veľkou úctou. V evanjeliu vystupuje veľký počet žien: Alžbeta, prorokyňa Anna, matka naimského mládenca, hriešnica umývajúca nohy Ježiša, chudobná vdova v jeruzalemskom chráme, evanjelista spomína ženy, ktoré sprevádzajú Ježiša spolu s učeníkmi. Lukáš ako jediný uvádza, že Ježiša na krížovej ceste doprevádzali ženy. Po jeho smrti sa postarali o jeho mŕtve telo: „*Doprevádzali ho ženy, ktoré s ním prišli z Galiley. Pozreli si hrob aj to, ako uložili jeho telo. Potom sa vrátili domov a pripravili si voňavé oleje a masti.*“ (Lk 23,55-56) Lukáš uvádza ženy ako hlavné postavy dvoch podobenstiev -podobenstvo o stratenej drachme (Lk 15,8-10) a podobenstvo o sudcovi a vdove (Lk 18,1-8).

Obraz Božej Matky

Uprostred textov dotýkajúcich sa žien majú osobitné miesto tie, ktoré sa venujú jeho matke Márii. Celý opis narodenia a detstva Ježiša Krista je podaný z perspektívy Márie (zvestovanie, návšteva Alžbety, Magnifikát, narodenie Ježiša, obetovanie v chráme, 12 ročný Ježiš v chráme).

Lukáš v týchto príbehoch vykreslil jeden z najkrajších obrazov o Ježišovej matke, aký vôbec nachádzame v Novom zákone. Možno aj z toho dôvodu neskoršia tradícia pripisovala Lukášovi, že namaloval obraz Božej Matky.

Radosť ako znak skutočného prijatia Krista

Lukáš pri zvestovaní narodenia syna Zachariášovi v 1,14 píše: „*Budeš sa radovať a plesat'.*“ Pri návšteve Márie u Alžbety uvádza: „*Lebo len čo zaznel tvoj pozdrav v mojich ušiach, radosťou sa zachvelo dieťa v mojom lone*“ a „*Velebí moja duša Pána a môj jasá v Bohu mojom spasiteľovi.*“ (Lk 1,44.46-47) Pri narodení Ježiša Krista anjel oznamuje: „*Zvestujem vám veľkú radosť, ktorá bude patriť všetkým ľuďom.*“ Učeníci sú plní radosti, keď sa prvýkrát vrátia z ohlasovania: „*Sedemdesiati dvaja sa vrátili natešení... No neradujte sa z toho, že sa vám poddávajú duchovia, ale radujte sa, že sú vaše mená zapísané v nebi*“ (Lk 10,17-20).

Zachej sa raduje, že do jeho domu vstúpil Boží Syn: „*On chytro zišiel a prijal ho s radosťou.*“ (Lk 19,6) Pri vydávaní svedectva Kristovi je radosť dôležitým znakom: „*Radujte sa v ten deň a jasajte, lebo máte veľkú odmenu v nebi.*“ (Lk 6,23) Lukáš opisuje radosť z toho, keď sa obráti hriešnik (porov. podobenstáí v Lk 15). Radosť je prítomná aj pri stretnutí so zmŕtvychvstalým Ježišom: „*A keď tomu stále od veľkej radosti nemohli uverit'...*“ (Lk 24,41) a pri jeho nanebovstúpení: „*Oni sa mu klaňali a s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema.*“ (Lk 24,52) Radosť nezaznieva v žiadnom inom evanjeliu tak hlasno ako práve v Lukášovom evanjeliu. Je to aj pre nás výzva, aby to, že sme Ježišovi učeníci a žijeme podľa evanjelia, nás naplňalo radosťou.

Dielo Ducha Svätého

Popri svätom Pavlovi Lukáš najčastejšie rozpráva o Duchu Svätom. V evanjeliu nájdeme zobrazené pôsobenie Ducha Svätého v živote Ježiša Krista. Duch Svätý spôsobuje počatie Ježiša Krista; Duch Svätý zostupuje na Ježiša vo viditeľnej podobe pri krste; Duch vedie a sprevádza Ježiša počas pokušenia na púšti a jeho mocou víťazí nad pokušiteľom; začiatok Ježišovej verejnej činnosti v Lk 4,14-30 sa deje v Duchu (Duch Pána je nado mnou...); v Lk 24,49 Ježiš prisľubuje Ducha Svätého Jedenástim, aby ich uschopnil stať sa jeho svedkami: „*Hľa, ja na vás zošlem, čo môj Otec prisľúbil. Preto zostaňte v meste, kým nebudete vystrojení mocou z výsosti!*“ Aj druhá časť Lukášovho diela – Skutky apoštolov – začínajú osobou Ducha Svätého – jeho zostúpením na prvé kresťanské zhromaždenie na Turíce (Sk 2). Prví veriaci pokračujú v diele ohlasovania plní Ježišovho Ducha.

Ježiš – vzor modlitby

Pri Ježišovom krste zostupuje Duch Svätý v okamihu, keď sa Ježiš modlí: „*Keď sa všetok ľud dával krstiť a keď bol pokrstený aj Ježiš a modlil sa, otvorilo sa nebo...*“ (Lk 3,21) Ježišova modlitba stojí na začiatku jeho verejného účinkovania. Lukáš v tomto verši ukazuje na zvyk Ježiša odobrať sa na samotu a tam sa modliť: „*On sa však utiahol na púšť a modlil sa.*“ (Lk 5,16) Pred voľbou dvanástich apoštolov evanjelista uvádza: „*V tých dňoch vyšiel na vrch modliť sa a strávil celú noc v modlitbe s Bohom*“ (Lk 6,12) Petrove vyznania Ježišovho božstva je umiestnené do prostredia modlitby: „*Keď sa raz osamote modlil a boli s ním*

učeníci opýtal sa ich: „Za koho ma pokladajú zástupy...“ Udalosť Pánovho premenenia na vrchu kladie Lukáš do kontextu modlitby: „Asi o osem dní po týchto slovách vzal so sebou Petra, Jána a Jakuba a vystúpil na vrch modliť sa“ (Lk 9,28); „Ako sa modlil, zmenil sa vzhľad jeho tváre a jeho odev zažiaril belobou.“ (Lk 9,29) Na začiatku a konci Ježišovej modlitby v Getsemanskej záhrade stojí výzva: „Modlite sa, aby ste neprišli do pokušenia.“ (Lk 22,40.46) Ježišova modlitba na kríži v okamihu jeho smrti je modlitbou dôvery: „A Ježiš zvolal mocným hlasom: „Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha.“ (Lk 23,46) Aj my sme pozvaní, aby sme obdobie medzi Ježišovým prvým príchodom pred 2000 rokmi a jeho druhým príchodom v sláve naplnili modlitbou.

Teológia cesty

Lukáš v časti 9,51-19,28 svojho evanjelia usporiadal materiál do jedného celku Ježišovej cesty do Jeruzalema, ktorá začína slovami: „Ked' sa napĺňali dni, v ktoré mal byť vzatý zo sveta, pevne sa rozhodol ísť do Jeruzalema.“ Desať kapitol Ježiš vyučuje a koná mocné skutky stále vo vedomí si tejto cesty do Jeruzalema. V Skutkoch apoštolov Lukáš hovorí o Ježišových učeníkoch ako o nasledovníkoch Cesty. Toto označenie má obrazný význam a vyjadruje životný štýl a správanie človeka. Skutky apoštolov ukazujú, že cestu, ktorú prešiel Ježiš, teraz ňou kráčajú apoštoli, ktorí ohlasujú evanjelium v Jeruzaleme cez Judeu a Samáriu až po hranice sveta (Sk 1,8). Lukášovo evanjelium je sústredené na Jeruzalem a jeho chrám. Evanjelium začína v jeruzalemskom chráme obetou kňaza Zachariáša a končí v jeruzalemskom chráme zmienkou, že po Ježišovom nanebovstúpení učeníci „s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema. Stále boli v chráme a velebili Boha.“ (Lk 24,52-53)

Symbolom tretieho evanjelistu je býk, keďže v jeruzalemskom chráme sa ako obety prinášali aj obety býkov, a práve tam Lukášovo evanjelium začína.

Univerzálnosť spásy

Lukáš nás svojím dielom pozýva vstúpiť do dejín spásy, najskôr cez osobu Krista, ktorého predstavuje ako naplnenie dejín Izraela, potom v Cirkvi, ktorá nesie toto Slovo do celého sveta. Popri Matúšovi aj Lukáš ponúka Ježišov rodokmeň. Ale na rozdiel od Matúša nezastane pri Abrahámovi, ale ide až k Adamovi (Lk 3,38). Chce totiž ukázať, že Ježiš nie je len naplnením prislúbení pre izraelský národ, ale pre celé ľudstvo, keďže Adam je otcom celého ľudstva. V chválospeve Simeona v jeruzalemskom chráme sa o Ježišovi hovorí, že jeho narodenie je slávou pre Izrael, ale aj „svetlom na osvietenie pohanov.“ (Lk 2,32) Zámer Lukášovho dvojzväzku je pekne vidieť v citácii z Knihy proroka Izaiáša 40,3: „Na púšti pripravte cestu Pánovi. Vyrovnajte na pustatine chodník nášmu Bohu!... A zjaví sa Pánova sláva a zrazu ju uvidí každé stvorenie.“ Tento citát preberá Lukáš na opísanie činnosti Jána Krstiteľa, ale doplní o výraz „A každé telo uvidí Božiu spásu“ v Lk 3,6. Naplnenie tejto predpovede je ukázané v Sk 28,28: „Nech je vám

teda známe, že sa táto spása posiela pohanom.“

Milí priatelia, želám vám všetkým veľa radosti a duchovného pokoja pri čítaní Evanjelia podľa Lukáša.

František Trstenský